

Наталія Ладозубець
кандидат педагогічних наук, професор,
декан факультету лінгвістики та соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Леся Хоменко-Семенова
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК І ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ АВІАЦІЙНОГО ФАХІВЦЯ В ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВТО

In this work attention is focused on the professional training of a future specialist in the aviation industry, whose complex task is to form the ability to live and work in conditions of information uncertainty, and also reveals the features of his personal and professional development.

Зростання та швидка зміна інформаційних потоків в динамічно-синергетичному освітньому середовищі, соціально-економічні та політичні перетворення на сучасному етапі розвитку суспільства, інтеграція та диференціація наукових галузей, вимоги ринку праці до нових способів і дій перетворення дійсності, сприяють формуванню кардинально нових дослідницьких і практичних завдань перед освітньою системою закладів вищої технічної освіти (ЗВТО).

Застосування нової «мисленево-діяльнісно-результативної» освітньої парадигми визначило перехід від процесного підходу в організації професійної підготовки майбутніх фахівців ЗВТО до результативного, сприяючи формуванню нових освітніх результатів забезпечення країни авіаційними фахівцями, які здатні компетентісно, самостійно і відповідально вирішувати багатофункціональні проблеми, готові до постійного профільного зростання, соціальної та професійної мобільності. З огляду на це важливими стають не лише структура і зміст продуктивно-особистісних знань, сформованих на основі мінливого інформаційно-суперечливого середовища, в якому знаходиться як освітня система в цілому, так і суб'єкти цього середовища, а й інтегровані уміння оперувати цими знаннями; творчо діяти та оптимально приймати рішення завдяки сформованості системно-планетарного мислення як здатності професійно діяти та приймати професійні рішення в непередбачуваних умовах інформаційного простору. Зазначимо, що підготовка майбутніх фахівців авіаційної галузі є системним процесом цілеспрямованих особистісних змін або реакцій на стимули, що сприймаються як складні та мінливі зміни, які дають можливість для існування декількох принципово відмінних інтерпретацій (Mas-Colell A., Whinston M.D., Green J.R., 1995). Означене сприяє формуванню такої світової тенденції організації професійної підготовки, розглядаючи її як продукт формування образу зовнішнього світу у внутрішній світ особистості як професійного суб'єкту, що сприяло б забезпеченню умов реалізації студентами повноцінної суб'єктної позиції в процесі навчання.

В світі визначених задач, професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців, як здатність продуктивно діяти у незнайомих обставинах з недостатністю інформації і невідомістю майбутнього, розглядатиметься як формування особливого способу взаємодії майбутнього фахівця із зовнішнім середовищем, центром якого стає предмет їх майбутньої професійної діяльності, на який надалі має спрямовуватися життєва активність фахівця та якому підпорядковується його цілепокладання. Оволодіння цим предметом як результатом, передбачаючи креативне реагування на ситуації невизначеності та знаходження в них, припускає включення ряду складових: гносеологічну; аксіологічну; праксеологічну; особистісну як засвоєння системи знань, включаючи реконструкцію особистісних цінностей, норм; конкретних прийомів вирішення психологічних проблем для усвідомлення себе з позицій професійної відповідальності. Тому, серед найбільш актуальних проблем професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців у технічних закладах вищої освіти нами були виокремлені: особливості студентського віку, розвиток самосвідомості у студентському віці; кризи студентського віку; особливості адаптації студентів до нових умов життєдіяльності; особливості особистісного розвитку студентів у процесі навчання; формування особистісної та соціальної зрілості, розвиток та ціннісні орієнтації, психологічні особливості студентських груп (лідерство та конфлікти) (В.А. Семиченко, 2013). Варто відзначити, що суб'єктивні (особистісні) характеристики (психічні новоутворення, розвиток особистості) мають виступати системоутворювальними умовами (критеріями) оптимізації професійної підготовки, оскільки вони відповідають, в першу чергу, за успішну актуалізацію професійних знань, умінь та навичок, забезпечуючи гармонійний професійний розвиток особистості в реалізації особистісної траєкторії успішного навчання протягом життя.

Однак, процес особистісного та професійного становлення фахівців авіаційної галузі надзвичайно складний, динамічний та залежить від багатьох чинників. Успішність професійного становлення особистості, на думку Л. Б. Шнейдера (2004), полягає у сформованості професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих і професійно важливих якостей і їх інтеграції, готовності до постійного особистісного і професійного зростання. З точки зору С.Ф. Зеєра (2003) у професійному становленні людини визначальну роль відіграє особистісна активність, яка спрямована на самовдосконалення, процес розвитку і саморозвитку, засвоєння і самопроектування професійно орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця в світі професії, реалізація себе в професії і самоактуалізація власного потенціалу задля досягнення вершин професіоналізму. Саме, наявність бажання та намагання майбутнього фахівця успішно оволодіти професією, пройти процес професійного становлення, і зумовлює його особистісне зростання. Це знаходить відображення у багатьох сучасних психолого-педагогічних дослідженнях, в яких професійне становлення студента розглядається у безпосередньому зв'язку з його особистісним розвитком. Відомо, що професійна діяльність фахівців авіаційної галузі поєднує велику кількість інженерних спеціальностей, які відрізняються своєю специфічністю в залежності від технічного об'єкта (предмета) діяльності, наприклад: проектування та виробництво літаків і вертольотів, а також їх функціональних і рідинно-газових систем; ремонт, обслуговування та технічна експлуатація повітряних суден; налагодження, удосконалення технології та експлуатації електричних станцій та мереж оперативно-диспетчерської служби, світлотехнічне та електротехнічне забезпечення польотів; розробка та експлуатація комп'ютеризованої і високоавтоматизованої авіаційної електроніки (авіоніки) сучасних повітряних суден, контроль за режимами польоту, керування та орієнтування у повітряному просторі; експлуатаційне утримання аеродромів та забезпечення аеропортів пально-мастильними матеріалами, управління технічними та технологічними процесами в аеропортах тощо. Крім того, виконання професійних обов'язків вимагає від фахівця авіаційної галузі особливої відповідальності за особисті дії, критичного мислення, вміння адекватно сприймати себе і оточуючих, оволодіння практичними навичками психічної саморегуляції в складних ситуаціях, від яких залежить не лише успішність виконання поставлених завдань, а й життя і здоров'я багатьох людей та збереження авіаційної техніки. Тому стає зрозумілим, в контексті професійної підготовки майбутніх авіафахівців, важливість формування та розвитку не тільки професійно-орієнтованих знань, умінь та навичок, але й здатності до рефлексивних дій, творчості, прагнення самореалізації та самовдосконалення.

Таким чином, концептуальна думка наукових досліджень має полягати в тому, що своєчасне виявлення та усвідомлення основними суб'єктами освітнього процесу ЗВТО, необхідності використання корекційних заходів щодо чинників, які деструктивно впливають на навчальну активність і професійне становлення студента, будуть сприяти поєднанню перспектив особистісного і професійного розвитку студентів, підвищенню ефективності і результативності навчання та їх професійному розвитку протягом життя.